

Тернопільський національний економічний університет

Кафедра економічної теорії

Міждисциплінарна курсова робота

3

«Економічної теорії»

На тему:

**«Макроекономічний аналіз функціонування тіньового сектору економіки
(на прикладі України)»**

Студентки 2 курсу групи МЕСЕ
Напряму підготовки міжнародна економіка
Лужецької М. М.

Керівник: к. е. н. доц.
Шиманська О.П.

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ECTS _____

Члени комісії _____
(підпис, прізвище та ініціали)

(підпис, прізвище та ініціали)

(підпис, прізвище та ініціали)

Тернопіль-2016

План

Вступ

1. Сутність та структура тіньової економіки

2. Аналіз розвитку тіньового сектору економіки в Україні

3. Проблеми і перспективи боротьби з тіньовим сектором економіки України

Висновки

Список використаної літератури

Зміст

Вступ.....	4
1. Сутність та структура тіньової економіки.....	7
2. Аналіз розвитку тіньового сектору економіки в Україні.....	15
3. Проблеми і перспективи боротьби з тіньовим сектором економіки України.....	28
Висновки.....	32
Список використаної літератури.....	34

Вступ

У даній роботі досліджується розмір та подається аналіз розвитку тіньової економіки в Україні. Тіньова економіка визначається як система взаємопов'язаних відносин, які мають місце за межами існуючих законів і не допускають прямого і регулярного статистичного обліку і податкового контролю. Недостатня якість державних інститутів, неефективність регуляторної політики, недосконалість податкової системи, неоформлене конкурентне середовище і корупція є рушійними силами для тіньової економіки. У цьому документі визначені соціально-економічні наслідки, які з'являються під час функціонування тіньової економіки. Економіко-математична модель була побудована, щоб виявити закономірності функціонування тіньової економіки. Економіко-математичний аналіз дозволяє сформулювати перелік пропозицій про шляхи та засоби зменшення розміру тіньової економіки в Україні.

Негативні очікування господарюючих суб'єктів і макроекономічної нестабільності під час кризи викликала активізацію відтоку капіталу з легального сектора і нарощення тіньової економіки України, яка в докризовий період мала тенденцію до зниження. З одного боку, тіньова економіка суттєво пом'якшила наслідки кризи. За допомогою цих взаємин, суб'єкти господарювання підлаштували свою поведінку відповідно до ризиків, які виникають. З іншого боку, високий рівень тіньової економіки об'єктивно призводить до управління руйнування економіки, подальше розшарування населення, зниження довіри до уряду і уповільнення реформ. Відповідно до цього, зменшення тіньової економіки є невід'ємною частиною стратегії реформ.

Пріоритетні напрямки для зниження тіньової економіки є легалізація тіньових фінансових потоків, легалізація на ринках праці і землі і боротьба з корупцією. Створення державою таких умов, при яких перебування в неформальному секторі було б занадто дорого і ризиковано для суб'єктів, це мотивуватиме для ведення легального бізнесу. Зменшення розміру тіньової економіки є одним з найбільших проблем для партій країн в усьому світі. Є

багато наукових досліджень, які включають в себе кілька способів зниження рівня тіньової економіки.

Насправді, Putnins and Sauka (2011) пропонують зменшувати розмір тіньової економіки шляхом заохочення добровільного дотримання вимог. Ключовим фактором, який необхідно вирішити, є також високий рівень невдоволення податковою системою та урядом. Вирішення цього питання може включати дії, такі як зробити податкову політику більш стабільною і підвищити прозорість використання податків.

Giles (1999) and Dell'Anno (2003) з'ясував, що податковий тягар є одним з основних причин існування тіньової економіки. Schneider and Klingmair (2004) показали, що навіть великі податкові реформи з великими відрахуваннями податкових ставок не призведуть до істотного зниження тіньової економіки.

Це дослідження було зроблено для української економіки, щоб знайти альтернативні шляхи як зменшити розмір тіньової економіки в Україні. Скорочення тіньової економіки дозволяє в повній мірі здійснювати реформи, спрямовані на модернізацію та підвищення конкурентоспроможності України.

Актуальність дослідження: Тіньова економіка є доволі багатограним явищем з об'єктивним характером, що має вплив на всі сектори економічної діяльності. Це лише підкреслює важливість дослідження і аналізу рівня тінізації національної економіки, оскільки недооцінка фактору тіньової економіки призводять до неминучих прорахунків у визначенні макроекономічних показників, фінансових і економічних пропорцій, до стратегічних помилок при прийнятті важливих управлінських рішень на державному рівні, а отже має значний вплив на реалізацію економічної діяльності в цілому.

В Україні сьогодні наявна ситуація за якої обсяги тіньової економіки досягли значного рівня. За даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі обсяг тіньової економіки в Україні становить 44%, а за різними міжнародними оцінками навіть досягає більшого рівня [11]. Тому важливість

оцінки масштабів тіньової економіки та її об'єктивне врахування в офіційній статистиці отримало особливу актуальність.

Мета даної роботи – вивчити функціонування тіньового сектору економіки (на прикладі України) та подати методи боротьби з ним.

Завдання курсової роботи:

- Вивчити теоретичні засади, на яких базується тіньова економіка
- Подати структуру та сутність тіньової економіки
- Проаналізувати розвиток тіньового сектору (на прикладі України)
- Розробити та подати методи боротьби з тіньовою економікою
- Зробити висновки про макроекономічне функціонування тіньового сектору економіки (на прикладі України)

Вчені, які займалися дослідженням даної теми:

Мінченко Р. М., Дрьомін В. М., Ківалов С. В., Т. Ковальчук, І. Мазур, В. Мандибура, С. Огреба, Т. Тищук, А. Чухно.

1. Сутність та структура тіньової економіки

Діяльність, пов'язана з тіньовою економікою є життєвим фактом в усьому світі. Більшість товариств намагаються контролювати цю діяльність за допомогою різних заходів, таких як покарання, судове переслідування, економічне зростання або освіти. Для того, щоб більш ефективно і раціонально розподіляти ресурси, вирішальне значення для країни має збирання інформації про масштаби тіньової економіки, її величину, хто займається підпільною діяльністю, і про частоту цих заходів. На жаль, дуже важко отримати точну інформацію про тіньову економіку, види діяльності, в тому числі товарів і трудомісткості, так як фізичні особи, зайняті в цій сфері не бажають бути ідентифікованими. Отже, робити дослідження в цій області можна вважати як наукову пристрасть до "пізнати невідоме."

З наукової точки зору, дослідження тіньової економіки прийшли в життя тільки в 1930-і роки. На сьогоднішній день українські та зарубіжні вчені приділяють велику увагу дослідженням в області тіньової економіки. З різноманітністю теоретичних проблем, що стосуються дослідження тіньової економіки, його сутність і природа були виявлені неповністю. Основне спірне питання є те, яке торкається причин його існування і розвитку. В додаток, державні методи регулювання тіньової економіки є недооціненими.

Більшість авторів, які намагаються виміряти тіньову економіку стикаються з труднощами, як дати визначення самого терміну.

Одне з найбільш часто використовуваних робочих визначень - всі незареєстровані види економічної діяльності на певний період часу, які офіційно не розраховуються (або спостерігаються) в обчисленні валового національного продукту.

Сміт визначає його як "ринкове виробництво товарів і послуг, будучи то законним чи незаконним, що уникається в офіційних оцінках ВВП". Або, висловлюючись по-іншому, одне з найпоширеніших в діяльності та доходи, визначення включає в нього "... ті види економічної отримані від них, які

спрямовані тим чи іншим чином уникнути державного регулювання, оподаткування або спостереження. " [12]

У даній роботі використовується наступне більш конкретне визначення тіньової економіки:

Тіньова економіка включає в себе весь ринок на основі легального виробництва товарів і послуг, які навмисно ховаються від органів державної влади за будь-яку з наступних причин:

1. щоб уникнути виплати доходу, додану вартість та інші податки,
2. щоб уникнути виплати внесків соціального страхування,
3. щоб уникнути необхідності відповідати певним правовим стандартам ринку праці, такі як мінімальна заробітна плата, максимальна тривалість робочого часу, норми безпеки і т.п.,
4. щоб уникнути дотримання певних адміністративних процедур [12]

Тіньова економіка — діяльність господарюючих суб'єктів, яка розвивається за межами державного контролю та обліку, а тому не відображається в офіційній статистиці. «Тіньові» підприємства не здійснюють перерозподіл власних доходів до державних цільових фондів та бюджетів, вони не сплачують податків, в той час збільшуючи власні прибутки.

Тіньова економіка є однією з найбільших перепон на шляху розвитку конкурентоспроможності держави, зростання соціальних норм життя населення та інтеграції в ЄС. Вона є відображенням активної криміналізації економічної діяльності, високого рівня корумпованості органів державної влади та низької правової і податкової культури фізичних та юридичних осіб.

На даний час не існує єдинопринятої структури тіньової економіки, що пов'язано з різноманіттям позицій, відмінностями в характері теоретичних і прикладних задач, що стоять перед економістами, а також в різних наукових підходах, методах і цілях дослідження.

У визначенні структури тіньової економіки може бути декілька підходів. Однак найпопулярнішим серед сучасних економістів є той, що виводиться з обсягів прихованих доходів та правового статусу даних відносин. Оскільки

тіньова економіка є доволі масштабним явищем майже в кожній країні світу, то і спектр її діяльності є дуже широким - від незначних хабарів, до глобальних статей доходу наркобізнесу, начебто мафії та порноіндустрії. Отже, в її структурі можна виділити три сегменти (додаток А, рис.1):

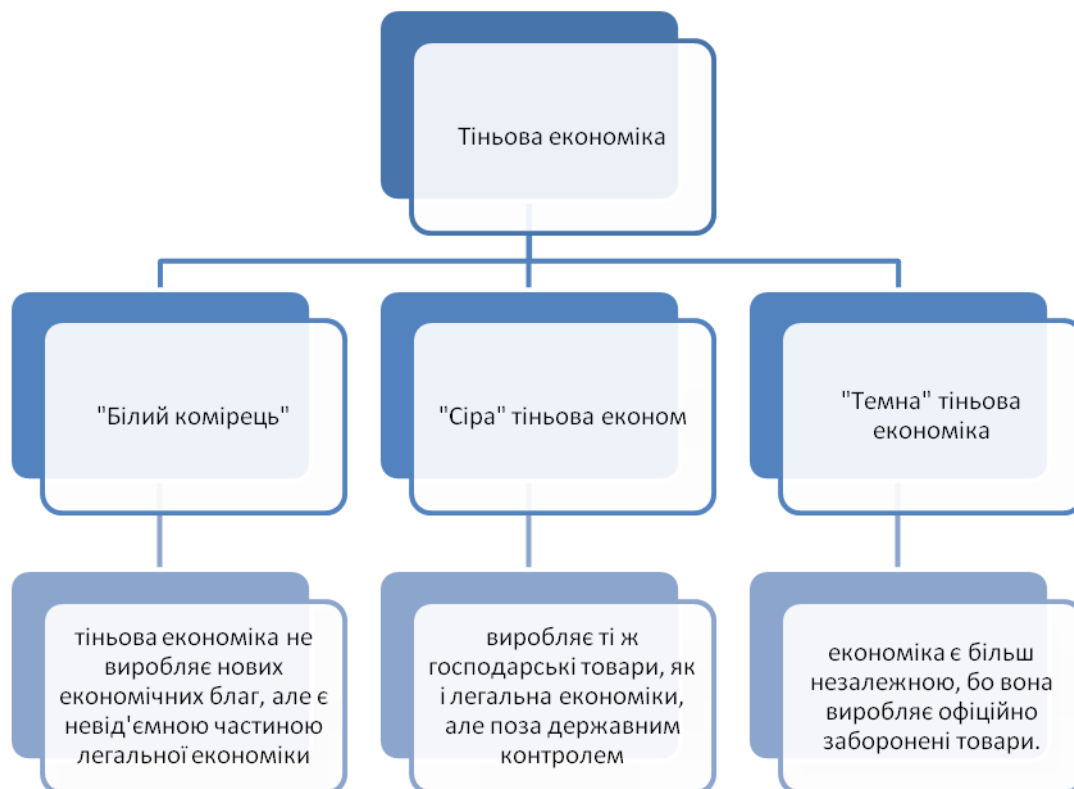

Рис. .1. Структура тіньової економіки

"білий комірець" - тіньова економіка не виробляє нових економічних благ, але є невід'ємною частиною легальної економіки;

"Сіра" тіньова економіка виробляє ті ж господарські товари, як і легальна економіка, але поза державним контролем;

"Темна" тіньова

Такий підхід не дозволяє охопити всі сегменти тіньової економіки (вигадані, неформальний, прихований), і не дозволяє брати до уваги різноманітність тіньової і кримінальної галузей економіки[13].

Показники тіньової економіки

Оскільки тіньової економіки не може бути повністю оцінена, ми повинні використовувати індикатори, які найкращим чином вловлюватимуть і відображатимуть особливості діяльності тіньової економіки. Тут ми використовуємо наступні показники:

1. Монетарні індикатори

Для того, щоб не залишати сліди своїх трансакцій, люди, які мають справу з тіньовою економікою в першу чергу змушені використовувати готівку. Отже, велика частина діяльності тіньової економіки відображаються в додатковому використанні грошових коштів (або валюти). Для того, щоб прийняти це до уваги, ми використовуємо агрегат M0 над M1 як індикатор: M0 відповідає валюті за межами банків, так і для M1, звичайне визначення M0 плюс депозити.

2. Показники ринку праці

Діяльність тіньової економіки також відображена в показниках ринку праці. Ми використовуємо такі два:

1. Рівень участі в робочій силі: Коефіцієнт участі сили - частка від населення, що є економічно активним, всі люди, які постачають робочу силу для виробництва товарів і послуг протягом певного часу.

2. Темпи зростання загальної чисельності робочої сили: даний показник ставить під загрозу людей у віці від 15 років і старше, які відповідають визначенню Міжнародна організація праці (МОП) про економічно активне населення: всі люди, які постачають робочу силу для виробництва послуг і товарів протягом певного періоду.

3. Стан офіційної економіки

Крім того, тіньова економіка відображаються на стані легальної економіки. Ми використовуємо щорічні темпи зростання ВВП на душу населення в якості змінного-індикатора. ВВП перетворюють на міжнародні долари на основі паритетукупівельної спроможності і ділять на чисельність населення.

І, нарешті, хочеться вказати, що при використанні методу MIMIC, немає чіткого поділу між причинними змінними, які безпосередньо впливають (є приводом виникнення) на тіньову економіку і змінні індикатора, в якому відображені діяльність тіньової економіки. Іншими словами, один нюанс методу MIMIC полягає в тому, що, на жаль, не існує чіткого поділу (або

теоретично орієнтованих на керівні правила) між індикатором і причинними змінними. Наприклад, коли економіка знаходиться в рецесії з високим рівнем безробіття, люди мають сильніший стимул працювати в тіньовій економіці; це можна розглядати як причинну змінну, але ВВП на душу населення та інші заходи також використовуються в якості змінних показників, в яких тіньова економіка знаходить своє відображення. Таким чином, є деяка довільність у використанні певної зміни, як індикатора або причинної.

Сучасні дані дозволяють виділити до 30 суб'єктів тіньової економіки. Серед них як власники великих банків, утворених легальним державним капіталом, такі керівники організованих злочинних угруповань. Усіх суб'єктів даного сектора економіки можна представити у вигляді піраміди. Її вершину представляють так звані кримінальні авторитети і їх «підлеглі» (торговці наркотиками і зброєю, вбивці, сутенери, повії). Також сюди можна віднести осіб, які отримують і дають хабарі. Середню частину утворюють «тіньовики-господарники» (підприємці, комерсанти, банкіри, дрібні і середні бізнесмени). Ця частина населення - рушійна сила всієї господарської діяльності тіньової економіки. Сучасні дослідники проблеми нелегальної економіки вважають, що «тіньовики-господарники» в близькому майбутньому можуть стати основою середнього класу офіційно економіки. Основною причиною відходу цих людей в «тінь» є витрати, які перевищують прибуток і вигоди. В основі піраміди знаходяться наймані працівники фізичної та розумової праці. Крім того сюди можна віднести держслужбовців, які беруть хабарі. Характерною рисою цього шару піраміди є вторинність тіньової зайнятості. Рід їх занять сам по собі, як правило, не є протиправним, але в силу різних обставин (правових і економічних) ці заняття виводяться з-під дії закону «в тінь» [5].

Відмінними рисами тіньової економіки є: ухилення від оподаткування; «витіканні» капіталу за кордон, ведення подвійної бухгалтерії, приховане безробіття і т.д. Структурними елементами тіньової економіки можуть бути корупція і наркобізнес. Ряд вчених-соціологів аналізують тіньовий сектор економіки як реакцію на байдужість і ворожість до людини в сучасному

суспільстві. На відміну від офіційного сектора економіки, в тіньовому секторі переважають угоди особистісного характеру: покупець і продавець знаходять підхід один до одного, обидві сторони зацікавлені в досягненні взаємодовіри. Особливо це характерно на прикладі дій громадян, які допускають немедичне вживання наркотиків, яке постійно збільшується і обчислюється мільйонами.

Очевидно, що причина тіньової економіки криється в недосконалості законодавчої системи держави, а також в моральних підвалинах і добробуті суспільства.

Однак тіньова економіка за помірного рівня може мати і позитивний вплив. Вольф Шефер вважає: «Тіньовий сектор можна класифікувати як ринкову систему, в якій майже без тертя здійснюється координація попиту і пропозиції» [1]. Зростаюча тіньова економіка відкриває більше можливостей для зайнятості, причому не тільки тіньової, адже цей сектор має потребу в продуктивних товарів легального сектору (матеріали та послуги), в секторах тіньової економіки появляються інновації, які здатні підвищити добробут суспільства, тіньова економіка може помягшити потрясіння офіційної економіки, сприяючи стійкості системи в цілому. Подальша тінізація економіки, її вкоріненість у трансформаційних суспільствах призводить до макроекономічних диспропорцій та структурних деформацій економічного розвитку, що призводить до визнання тіньової економіки однією із загроз інтересам держави й національній безпеці в економічному секторі. Це зумовлює потребу створення теоретико-методологічної концепції щодо реалізації способів і шляхів детінізації економіки. Тіньова економіка, що має об'єктивний характер є практично в будь-яких економічних системах. Однак в країнах з трансформаційною економікою проблема динаміки розвитку та обсягу тіньової економіки отримує особливої важливості. Недооцінка, неврахування її обсягу призводять до серйозних похибок у визначенні макроекономічних показників, фінансових і економічних пропорцій, а отже, реалізації економічної політики загалом. Саме тому теоретико-методологічна тактика до визначення причин існування, сутності та аналізу обсягу тіньової

економіки, а також пропозицій щодо її зменшення є одним із головних напрямів наукових досліджень.

Тіньові економічні відносини мають в першу чергу негативний вплив на економіку, уповільнення формування ефективної моделі ринкової економіки і ризик національній економічній безпеці. Тіньова економіка є специфічним економічним явищем; тому вона вимагає спеціальних методичних підходів та інструментів, які не тільки визначають його сутність, а й покажуть свої особливості, дослідять його еволюцію тенденції в різних умовах експлуатації. Це обумовлює необхідність використання інших підходів, включаючи міждисциплінарні методи. Ці підходи практикуються новою школою організаційного методу в області економіки, яка називається Нова Інституціональна Економічна Теорія.

На основі запропонованого методу, теорія явища тіньової економіки виглядає так: Раціональна поведінка господарюючих суб'єктів зосереджена на кінцевому прибутку, які коригуються SEA в стані державних інститутів недосконалістю і об'єднаних соціально-економічних процесів, які мають подвійні основні функції: позитивне - пом'якшення негативних умов розвитку бізнесу; негативне - антисоціальний перерозподіл доходів, зниження ефективності державного управління, а також позбавлення соціального благополуччя.

Тіньова економіка, яка має об'єктивний характер, присутня в кожній країні світу. Якщо у високорозвинених країнах поведінка суб'єкта тіньової економічної діяльності може пояснитися відхиленням від норми, то в трансформаційних економіках, крім девіації від норми є «пробіли» в чинному законодавстві, через які є можливість виходити в «тінь», не порушивши при цьому законодавство, наприклад, рейдерство. Рішення про опортуністичну поведінку суб'єкт приймає на основі співвідношення «чисті витрати – вигоди», тому тіньова економічна діяльність, маючи менші трансакційні витрати, дає змогу отримати більші вигоди. Збільшення трансакційних витрат в тіньовому секторі економіки може зумовити вірогідність нести покарання за девіантну

поведінку. Такий підхід дає можливість вирішити проблему формування інституційного середовища в трансформаційних системах за рахунок детінізації економіки, яка б створила більш вигідні умови для відкритої (легальної) праці, максимізуючи прибутки без девіантної поведінки.

2. Аналіз розвитку тіньового сектору економіки в Україні

Тіньова економіка діє як загроза економічній безпеці, що негативно позначається на розвитку національної економіки. Основні наслідки тіньової економіки крах, економічна криза, руйнування ділових відносин, спад виробництва, зростання економічної злочинності. У соціальній сфері, тіньової економіки призвела до різкої диференціації, розшарування суспільства на багатих і бідних, орієнтації значної частини суспільства, в тому числі середнього класу, на отримання доходу будь-якими засобами.

Визначення масштабів тіньової економіки та її окремих складових стало однією з найбільш актуальних проблем сучасного наукового світу, адже ігнорування впливу та обсягів тіньової економіки призводить до неправильної оцінки важливих процесів і тенденцій, до вагомих помилок при обчисленні макроекономічних показників, до тактичних та стратегічних прорахунків у процесі прийняття рішень на державному рівні.

Для характеристики питомої ваги тіньової економіки доцільно використовувати коефіцієнти тінізації економіки K_t та K_s [7]:

$$K_t = \frac{ВВП_t}{ВВП_p}$$

де $ВВП_p$ – реальний валовий внутрішній продукт, $ВВП_{of}$ – офіційний валовий внутрішній продукт, $ВВП_t$ – тіньовий валовий внутрішній продукт.

Відсутність прямих методів оцінки тіньової економіки змушує звертатись до спроби інтегральної оцінки її обсягу, при якій інтегральний коефіцієнт обчислюється з використанням ряду непрямих методів, усереднене значення

результатів яких подає об'єктивну характеристику стану і тенденцій розвитку економіки.

Серед згаданих методів найбільш прийнятними за умов чинної статистичної бази в Україні є:

- монетарний метод
- «електричний» метод
- фінансовий метод
- метод «витрати підприємства»
- метод «витрати населення – роздрібна торгівля» [4].

Монетарний метод

У 1979 році американський економіст Е. Фейге запропонував модифікацію монетарної моделі П. Гутмана, побудувавши модель для оцінки рівня тінізації економіки Великобританії та США з врахуванням швидкості обігу грошей в тіньовому секторі, яка була прийнята вищою, ніж в офіційному секторі, на 10%. Він побудував свою теорію виходячи з того, що добуток обсягу грошей та швидкості їх обігу дорівнює добутку індекса цін та сукупного обсягу трансакцій. Фактично ідея Е. Фейге представляє собою спробу отримати незалежну оцінку національного доходу на основі оцінки трансакцій, отриманої з цієї рівності, а потім порівняти розрахункові дані з даними офіційної статистики.

За допомогою монетарних методів Е. Фейге та П. Гутмана було досліджено рівень тінізації економіки України в період 2010-2015 років (додаток А, рис.2).

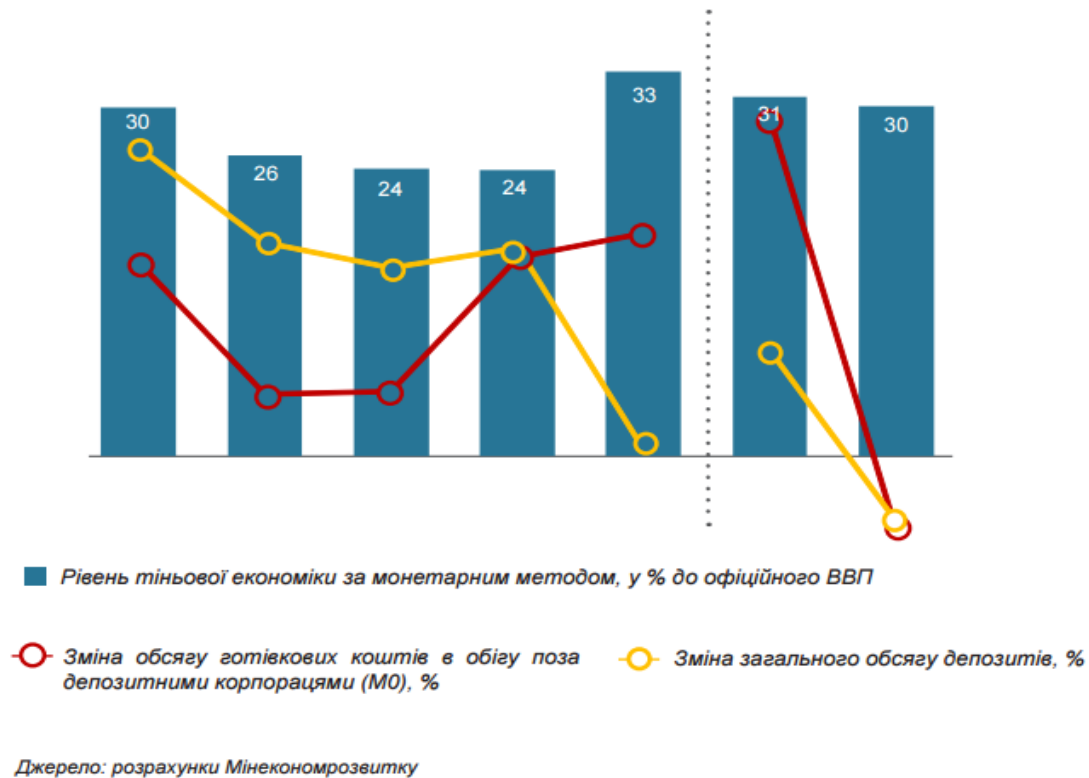

Рис.2. Рівень тіньової економіки в Україні за монетарним методом, % до офіційного ВВП

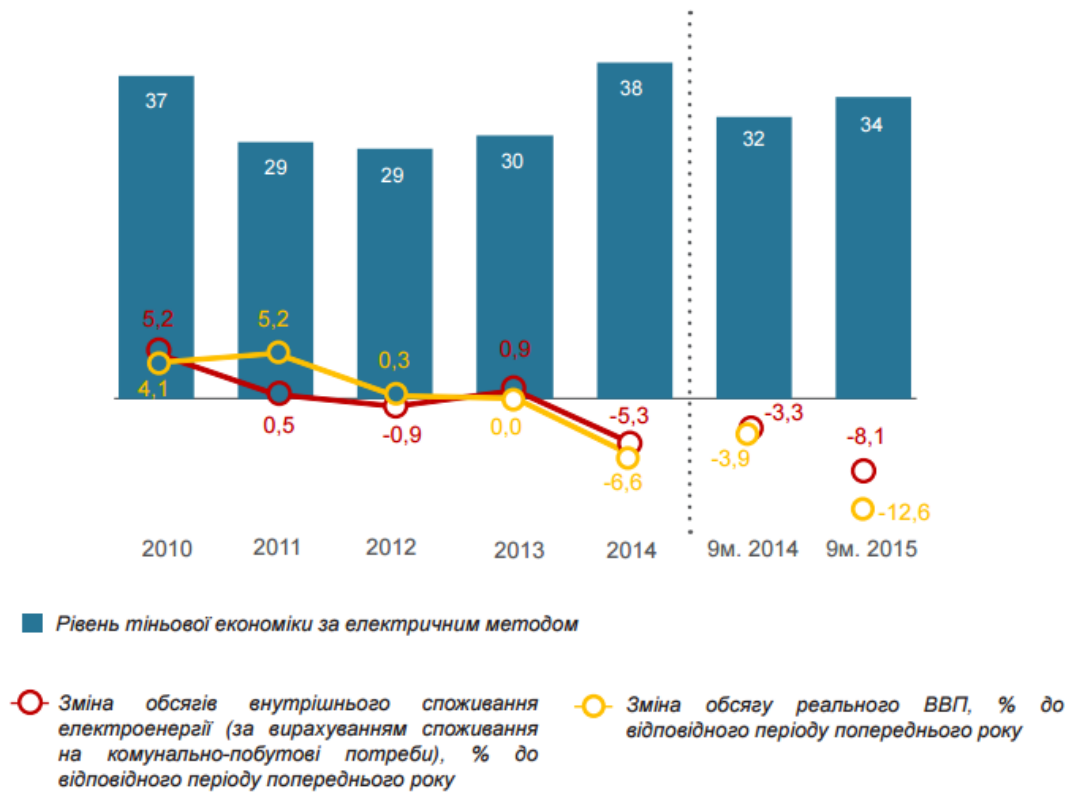
Рівень тіньової економіки, розрахований з використанням монетарного методу, зменшився в порівнянні з показником 9 місяців 2014 року на 1 в.п. до 30% від ВВП. Покращення було досягнуто завдяки збереженню доволі стабільної ситуації на валютному ринку, що, у свою чергу, дозволило Нацбанку поступово послабити адміністративні обмеження на ринку, розпочавши процес пом'якшення грошово-кредитної політики методом “здешевлення вартості грошей” для стимулювання поновлення економічної активності. Все це сприяло припливу депозитів у національній валюті у банківську систему (без урахування коштів у банках, які визнано неплатоспроможними та які перебувають у стадії ліквідації) – за інформацією Нацбанку, за січень-вересень 2015 року залишки за депозитами в національній валюті зросли на 0,5% (або на 1,8 млрд. грн.) за рахунок збільшення коштів юридичних осіб на 12,8% (або на 21,8 млрд. грн.), при цьому обсяг депозитів фізичних осіб зменшився на 10,2%. Загальний обсяг депозитів в іноземній валюті (у доларовому еквіваленті) зменшився на 22,2% (за 9 місяців 2015 року).

Одним з чинників формування у вересні 2015 році високої ліквідності в банківській системі Нацбанком визначено зниження попиту на готівку (що є свідченням поступового зменшення кількостей операцій, законність яких практично неможливо проконтролювати), обумовлене як слабкою економічною активністю, так і високою альтернативною вартістю утримання готівкових коштів. Так, обсяги залишків готівки в обігу поза депозитними корпораціями станом на 01.10.2015 зменшилися на 17,8 млрд. грн. порівняно з обсягом станом на 01.10.2014 (або на 6,2%). [6].

«Електричний метод»

Для визначення рівня тінізації промисловості ефективним є використання так званого "електричного" методу, який ґрунтується на припущенні, що приросту ВВП має відповідати приріст затрат електроенергії. Перевитрати електроенергії стосовно приросту ВВП вважаються як затрати на тіньове виробництво (тіньовий ВВП). Даний підхід зважає на фактор технічного прогресу, відповідно до якого тенденції у відносній економії енергоносіїв на технологічні потреби у виготовленні продукції беруться до уваги при співставленні динаміки витрат за певним енергобалансом та динаміки ВВП. Отже, відносна економія енергоносіїв, яка простежується в обліку технологічних витрат має відбиватись у співзалежностях між витратами електроенергії (за енергобалансом) і ВВП та сприяти досягненню більшої економії електроенергії у внутрішніх затратах або отриманню відповідної надбавної продукції (ВВП).

Результати дослідження рівня тіньової економіки України в період з 2010 по 2015 роки наведені в додатку Б, рис.3.

Джерело: Держстат, розрахунки Мінекономрозвитку

Рис.3. Рівень тіньової економіки в Україні за електричним методом, у % до офіційного ВВП

Рівень тіньової економіки, розрахований за "електричним" методом, за підсумком 9 місяців 2015 р. у порівнянні з відповідним періодом 2014 р. зріс на 2 в.п. і склав 34% від рівня офіційного ВВП. Це стало наслідком скорочення обсягу внутрішнього використання електроенергії, за вирахуванням споживання на побутові та комунальні потреби, меншими темпами (на 8,1% порівняно з показником 9 місяців 2014 р.), ніж зниження обсягу реального ВВП (на 12,6% відповідно⁴). При цьому обсяг спожитої електроенергії упродовж січня-вересня 2015 року скорочувався, у тому числі, завдяки проведенню цілеспрямованої політики щодо раціонального та економного використання суб'єктами господарювання та населенням енергетичних ресурсів. Отже, динаміка зміни співвідношення основних показників економічного розвитку країни та споживання ПЕР у січні-вересні 2015 року свідчить про наявність тенденції до можливого зростання рівня тіньової економіки за цим методом у наступних періодах [4].

Метод витрати підприємства

Показник рівня тіньової економіки, обчислений методом збитковості підприємств, у січні-вересні 2015 року становив 33% від офіційного ВВП, що на 3 в.п. менше, ніж у відповідному періоді 2014 року. Підсумком 9 місяців 2015 року поряд з відносною стабілізацією економічної ситуації (цінової та курсової) в умовах деескалації конфлікту на сході України, поступового відновлення та формування нових міжгалузевих зв'язків в економіці стало також скорочення рівнів тіньової економіки у ВЕД. Відповідно до методології розрахунку формування тенденції до зменшення обсягу тіньової економіки за методом збитковості підприємств відбувається за умови скорочення втрат суб'єктів господарювання. При цьому слід зауважити, що функціонування в умовах ведення збройного конфлікту на території держави, наслідками якого стало створення територій, непідконтрольних владі, розрив логістичних зв'язків, руйнування та зупинка виробничих потужностей, сформувало причини для зростання збитковості суб'єктів господарювання. Насамперед, це стосується добувної промисловості та деяких галузей переробної промисловості (виробництво хімічних речовин, металургійне виробництво і виробництво хімічної продукції) (додаток Б, рис.4).

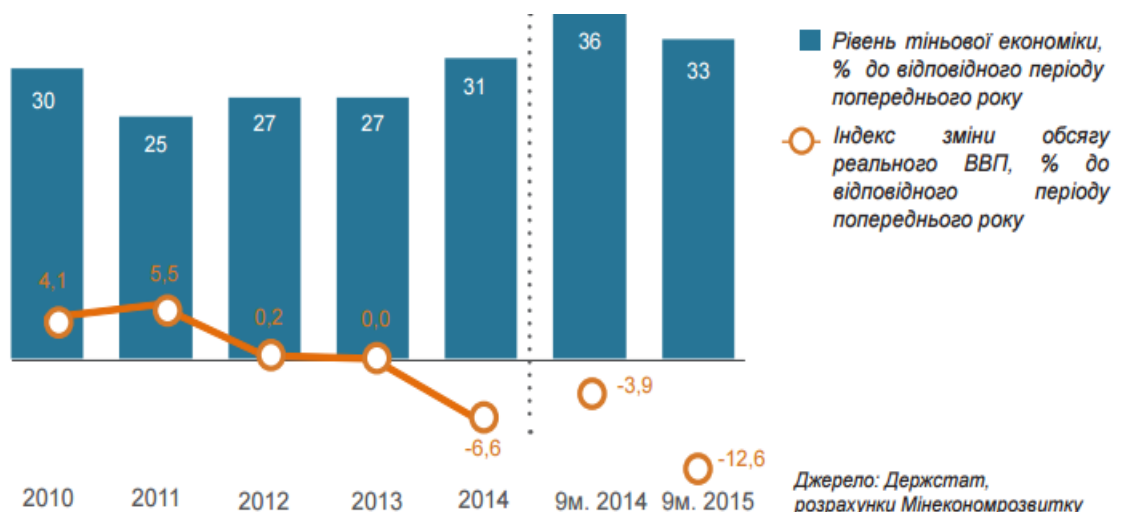

Рис.4. Динаміка рівня тіньової економіки в Україні за методом збитковості підприємств, у % до рівня офіційного ВВП

Рівень тіньової економіки за видами економічної діяльності за методом збитковості підприємств

Тенденція до зменшення рівня тіньового сектору за підсумками 9 місяців 2015 року у порівнянні з відповідним періодом 2014 року спостерігалася в усіх основних агрегованих ВЕД, окрім ВЕД “Операції з нерухомим майном” (зростання на 3 в.п.). Найбільші темпи зменшення рівня “тіні” зафіксовані у переробній промисловості (на 7 в.п.), оптовій та роздрібній торгівлі (на 6 в.п.), у сільському господарстві (на 5 в.п.). Решта ВЕД показали зниження тіньової частки на 1-2 відсоткових пункти. Змінився також розподіл сфер діяльності за величиною частки тіньового сектору порівняно з відповідним періодом 2014 року. При цьому найбільший рівень “тіні”, як і раніше, спостерігався у добувній промисловості і розробленні кар’єрів (59% від рівня офіційного ВДВ даної галузі), що обумовлено високим рівнем монополізації ринку. Найнижчий рівень “тіні” традиційно показав ВЕД “Сільське, лісове та рибне господарство” (6% від рівня офіційного ВДВ даної галузі). Рівень тіньового сектору у ВЕД “Фінансова та страхова діяльність”, а також у ВЕД “Операції з нерухомим майном” становив 56% ВДВ, у будівництві та у транспорті – 46%, у переробній промисловості – 44%, в оптовій та роздрібній торгівлі – 40% (додаток В, рис.5).

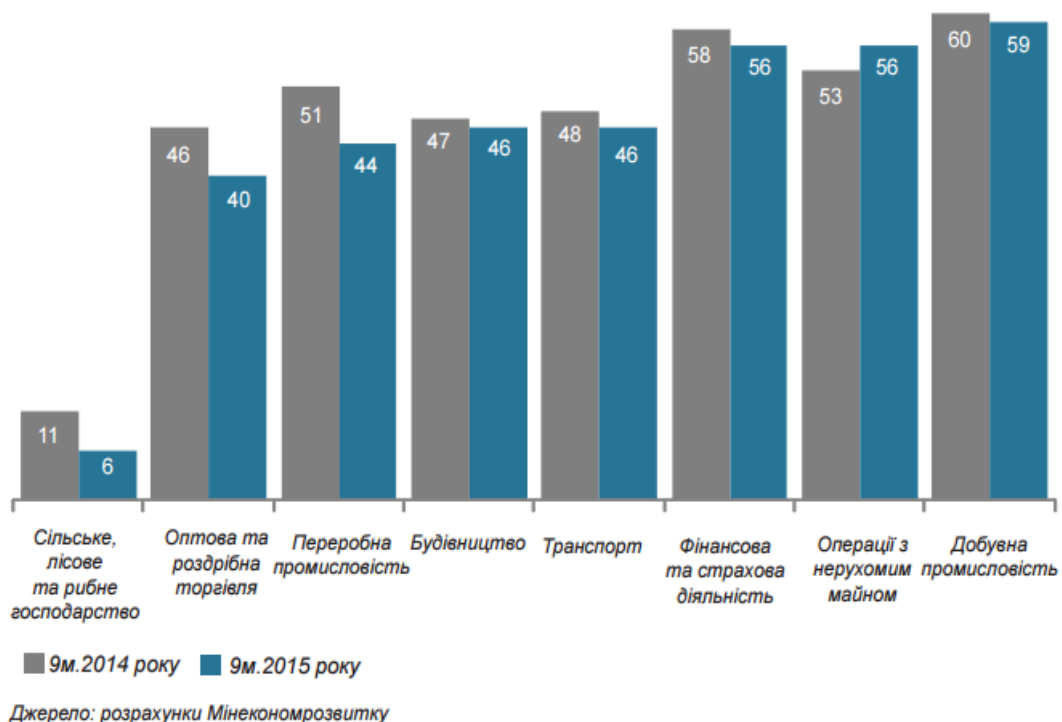

Рис.5. Рівень тіньової економіки в Україні за видами економічної діяльності, % від офіційного обсягу ВДВ відповідного виду економічної діяльності

Фінансовий метод

Фінансовий метод аналізує фінансові результати діяльності підприємств, фірм та організацій, зокрема обсяги валових доходів підприємств та їх складових. Узагальнення цього методами за видами економічної діяльності дозволяє оцінити сукупний рівень тіньової економіки.

В основу розрахунків покладено аналіз зміни частки доданої вартості у загальному обсязі валових доходів підприємств за виключенням тієї частки, що створюється під впливом об'єктивних чинників. До об'єктивних чинників відносять ціновий фактор та зміну масштабів виробництва.

Зменшення частки ВДВ, яка відбувається при незмінних об'єктивних чинниках, свідчить про збільшення обсягів тіньової економіки.

На зміну частки ВДВ, в першу чергу, впливає:

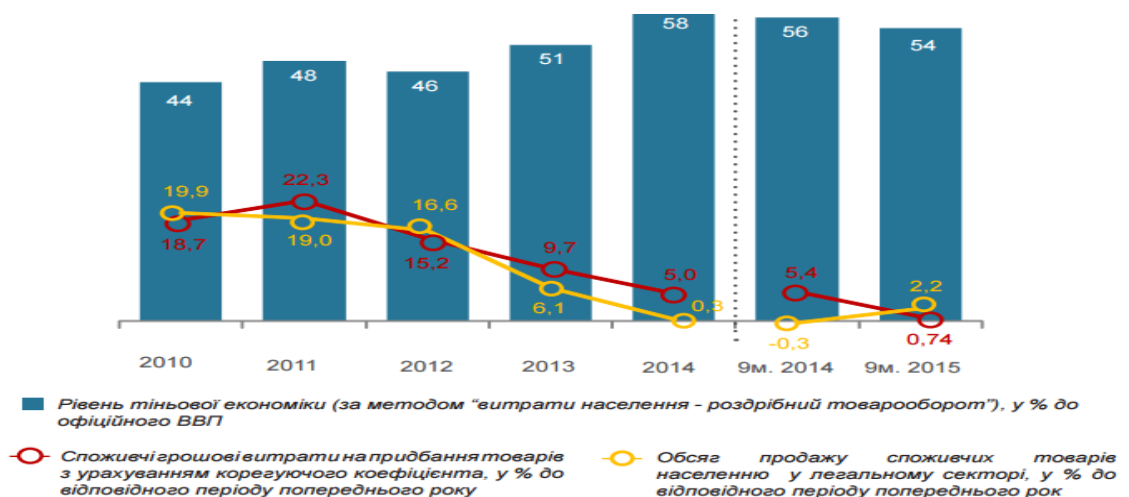
- штучне заниження доходу та відповідне зменшення рентабельності
- завищення вхідних цін, що відбувається внаслідок наявності значної кількості фірм-посередників
- суттєве збільшення кількості нерозподілених видатків (різниця між сумою всіх витрат операційної діяльності та сумою витрат за елементами), що вказує на широке використання сумнівних (тіньових) операцій.

Застосування фінансового методу для визначення загального обсягу тіньової економіки пов'язано з труднощами формування коректної вибірки підприємств кожної окремої галузі. Використання цього методу на макрорівні є неможливим без використання первинних даних Держкомстату. Але цей метод є рекомендованим Міністерством економіки для визначення інтегрального показника тінізації економіки, а отже є невід'ємною складовою цього показника. Тому, для коректного визначення інтегрального показника тінізації використовуються розрахунки за фінансовим методом Міністерства економіки України [2].

Метод «витрати населення – роздрібна торгівля»

Спробу обчислити рівень тіньової економіки як різницю доходної та витратної оцінки ВВП вперше зробив К. Макафі, використовуючи агреговану статистику Великобританії. На його думку, люди приховують доходи, намагаючись уникнути оподаткування, але в них немає підстав приховувати видатки. Таким чином, оцінка ВВП по витриманій методиці визнається близькою до істини, а «відставання» ВВП, визначеного по доходній методиці, пов'язується з тіньовою діяльністю.

Згодом була запропонована модифікація методу Макафі, при якій тіньова економіка розглядається як різниця попиту та пропозиції. На практиці при застосуванні цього методу доходна величина пропозиції товарів ототожнюється з обсягами роздрібною торгівлі. Таким чином порівнюються витрати населення на придбання товарів з обсягами роздрібною торгівлі цими товарами. Різниця між першими і другими величинами вважаються купівлею товарів у тіньовому секторі. Кожна модель оцінює лише певний сектор економічної діяльності. Так, монетарні операції досліджують обсяги грошових операцій та угод, «електричний» та фінансовий методи розповсюджуються на сферу виробництва, а метод «витрати населення – роздрібною торгівля» орієнтований на дослідження прихованих доходів домогосподарств (додаток В, рис.6)[].

Джерело: розрахунки Мінекономрозвитку

Рис.6. Рівень тіньової економіки в Україні за методом “витрати населення – роздрібний товарооборот”, у % до офіційного ВВП

Найвищий рівень тіньової економіки зафіксував метод “витрати населення – роздрібний товарооборот” – 54% від обсягу офіційного ВВП, що

менше на 2 в.п. порівняно з показником 9 місяців 2014 року. Факт зниження обсягів видатків населення на продукцію, що реалізовується у “тіні”, підтверджується перевищенням темпів збільшення обсягів продажу населенню споживчих товарів у легальному секторі (на 2,2% порівняно з обсягом 9 місяців 2014 року) над темпами зростання скорегованих грошових витрат населення на купівлю споживчих товарів (+0,7% відповідно). При цьому злам тенденції до збільшення рівня тіньової економіки за цим методом відбувся на тлі триваючої тенденції звуження споживчого попиту в умовах зростання тарифів на житлово-комунальні послуги, зменшення реальної заробітної плати та високої заборгованості з виплати заробітної плати. Сукупна дія зазначених чинників негативно позначилась на результатах роботи як великих торговельних точок – супермаркетів (діяльність яких характеризується низькою ймовірністю використання тіньових операцій), так і фізичних осіб-підприємців, що здійснюють діяльність із роздрібною торгівлю (які мають високу схильність до уходу в “тінь” при несприятливих умовах). За підсумком січня-вересня 2015 року оборот роздрібною торгівлю (у порівнянних цінах) склав 77,7% до відповідного періоду 2014 року. При цьому скоротився також обсяг продажу товарів поза магазинами, з лотків та на ринках (тобто, обсягів торговельних операцій, що є складноконтрольованими для фіскальних служб) – на 0,1 в.п. до 0,3% від обсягу роздрібного товарообороту підприємств (крім торгівлі автотранспортними засобами, мотоциклами).

Значення, отримані при побудові розглянутих моделей, є вхідними даними для побудови інтегрального коефіцієнта тінізації економіки. Цей коефіцієнт обчислюється за формулою:

$$T_E = \sum_{k=1}^4 W_k l_k ,$$

де W_k – ваговий коефіцієнт за окремим методом, l_k – коефіцієнт тінізації за окремим методом.

Значущість кожного метода визначається внеском відповідного інституційного сектора економіки у ВВП. Так моделі Гутмана і Фейге пов’язані

з використанням готівкових коштів в обороті товарів та послуг, тому поширюється приблизно на 0,65 обсягу ВВП. «Електричний» і фінансовий методи мають ступінь охоплення 0,77. Метод «витрати населення – роздрібна торгівля» поширюється тільки на сектор домогосподарств з часткою 0,527 в обсязі ВВП.

Офіційний ВВП не включає певну частку тіньової економіки, яка оцінена приблизно на 20% його обсягу. З урахуванням цієї частки маємо такий рівень тіньової економіки у співвідношенні з офіційним ВВП:

$$T = T_E(1 - \lambda_0),$$

де T_E - співвідношення тіньового і легального секторів економіки, λ_0 - частка тіньового сектора, яка враховується Держкомстатом (20%).

Виходячи з вищезазначеного, було розраховано вагові коефіцієнти кожного методу та загальний рівень тіньової економіки у співвідношенні з офіційним ВВП (додаток Г, рис.7).

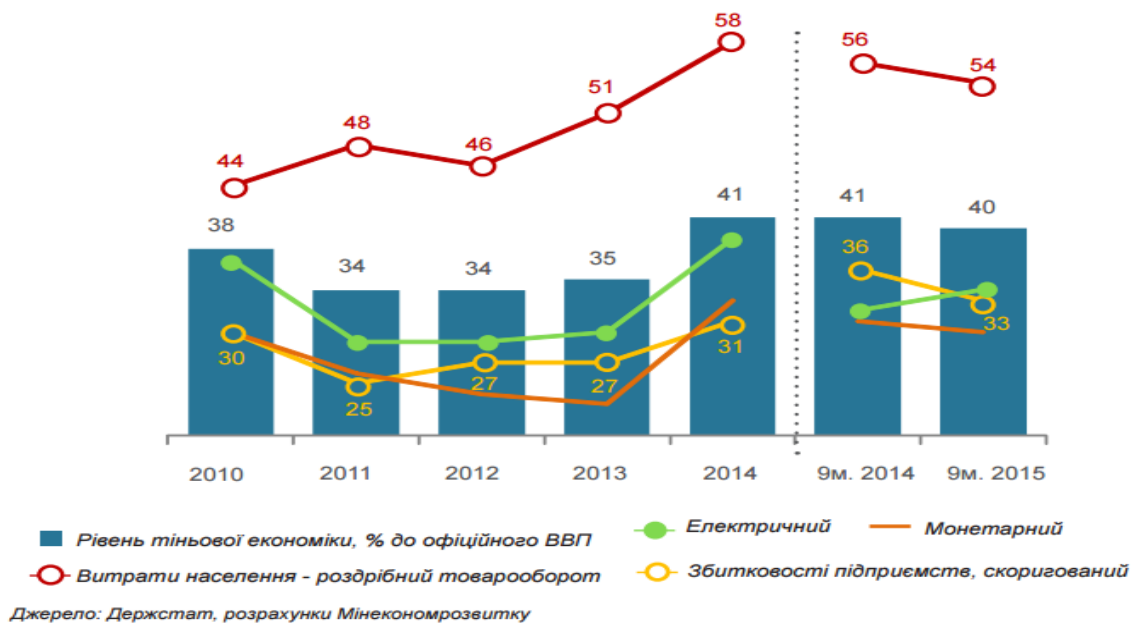

Рис.7. Динаміка рівня тіньової економіки в Україні за окремими методами, % від обсягу офіційного ВВП

Слід зазначити, що використання розрахункового значення окремої моделі тінізації як загального значення коефіцієнта тінізації є некоректним, адже кожна модель оцінює лише певний сектор економічної діяльності, тобто є обмеженою. Велика кількість припущень, здійснених при побудові кожної

моделі, зумовлює відхилення інтегрального коефіцієнта тінзації від реально існуючого рівня тіньової економіки.

Однією з найбільших загроз, які несе в собі тіньова економіка, є, насамперед, викривлення інформації про реальний стан справ в економіці та блокування створення ефективних механізмів управління соціально-економічним розвитком країни. Отже, для суспільства вартість утримання значного тіньового сектору є дуже високою. Тому зусилля Уряду країни мають концентруватись на запровадженні заходів, спрямованих на мінімізацію впливу системних чинників тінзації економіки, які залишаються нездоланими та актуальними, а саме:

- низька ефективність держави у забезпеченні інституційних фундаментів розвитку конкурентоспроможної економіки;
- наявність сильного регуляторного та податкового тиску на корпоративний сектор, високе навантаження на фонд оплати праці, що штовхає роботодавців до приховування дійсного рівня заробітної плати працівників та збереження практики неофіційної зайнятості;
- недостатній захист прав на рухому та нерухому власність, включаючи права на фінансові активи низька ефективність функціонування органів правоохоронної та судової системи;
- високий рівень корумпованості.

Протягом січня-вересня 2015 року обсяг тіньової економіки в Україні зменшився до 40% від обсягу ВВП. Це повідомляється в доповіді Міністерства економічного розвитку і торгівлі (МЕРТ) України.

"Так, за попередніми розрахунками Мінекономрозвитку у січні-вересні 2015 року рівень тіньової економіки склав 40% від офіційного ВВП", - йдеться в повідомленні.

Одним з найвагоміших результатів стало скорочення тенденції до збільшення рівня тіньової економіки, започаткованої ще у 2013 році і продовжуючої в умовах ескалації військового конфлікту, поширення девальваційних та цінових шоків. Також, акомодатії суб'єктів господарювання

до роботи в нових умовах, відносно покращення ситуації у банківському секторі та на валютному ринку у сукупності сприяли частковому зменшенню рівня "чорної" економіки.

В той час, у МЕРТ повідомляють, що детінізація економіки в Україні у січні-вересні гальмувалась перліком невирішених проблем, які негативно позначились також на інших основних показниках економічного розвитку держави.

Це, зокрема, такі проблеми:

- значний фіскальний тиск на корпоративний сектор на фоні високої вартості включення кредитних ресурсів;

- невигідна зовнішньоекономічна кон'юнктура на провідних товарних ринках національного експорту, зменшення внутрішнього попиту на продукцію вітчизняного виробника, зростання затрат на імпортні матеріали та сировину через знецінення національної валюти та запровадження додаткового імпортного збору;

- існування значних інвестиційних ризиків;

- загострення відносин із Російською Федерацією, втрата Україною її ринків.

Варто згадати, що у першій половині 2015 року рівень "чорної" економіки України сягав 42% від офіційного ВВП [9].

3. Проблеми і перспективи боротьби з тіньовим сектором економіки України

Для ефективного опору кримінальній і тіньовій економічній діяльності необхідно створити спеціальний комплексний державний проект, яка має передбачати виконання цілої низки заходів наукового, правового, організаційного і економічного характеру. Базисом програми можуть слугувати такі основні частини:

- проведення комплексної податкової реформи, що передбачає розширення бази стягнення податків, з одночасним зниженням номінальних величин податкових ставок і зниженням загального фіскального тиску на виробника товарів та прийняття ПКУ;

- реорганізація національної системи бухгалтерської звітності з ціллю її уніфікації, спрощення і відповідного правового урегулювання;

- прийняття пакета законодавчих постанов та актів, що має забезпечити цивілізовану діяльність банківської системи держави, обмежити можливість її застосування з метою ухилення від сплати податкових зборів, «відмивання» грошових коштів та інших виявів фінансових махінацій;

- створення сприятливіших і більш надійних, ніж в інших країнах, обстановки для залучення й інвестування фінансових ресурсів;

- прийняття пакета законодавчих актів, які б забезпечували надійний правовий захист підприємців та посилювали захист публічної та приватної форм власності,;

- затвердження і реалізація програми узаконення тіньових капіталів, перш за все тих, які не мають національно небезпечного та кримінального походження (включаючи амністію для капіталів, які мають повернути з-за кордону);

- концентрація уваги правоохоронного апарату на місця знаходження кримінальних промислів та організованої злочинності, а також на захисті економічних прав, життя і власності громадян від криміналітету;

– створення і державне фінансування мобільних науково-практичних груп для дослідження виявів тіньової економіки, її суспільної загрози та механізмів зменшення.

Реалізація цих заходів дасть змогу локалізувати тіньову економічну діяльність і використати тіньові капітали для покращення розвитку національної економіки. Тіньовий капітал у процесі здійснення функцій має тісний зв'язок з владними структурами. Розірвати цей зв'язок є головним завданням обмеження тіньової діяльності. У зворотньому разі цей процес стане незворотним, та й тіньовий капітал не зможе вийти з "тіні". Саме в цій площині боротьби з організованою злочинністю та корупцією має бути розміщене основне поле діяльності правоохоронних органів. Найголовнішим напрямом боротьби із «чорною» економікою є суворе дотримання законності в роботі усіх ланок управлінського апарату, викорінення корупції в органах державної влади на всіх рівнях. Необхідно значно зміцнити довіру до влади методом ефективного захисту населення від різних фінансових махінацій, надійного захисту його капіталів, заощаджень і самого інституту приватної власності.

Шляхи декриміналізації економіки:

- зачислення до числа злочинів кримінального характеру «незаконного збагачення», що передбачено ст. 20 Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності;
- ратифікація Конвенції про корупцію в контексті кримінального права;
- заснування Національного бюро розслідувань;
- реформи системи звітності правоохоронних органів згідно з вимогами та стандартами розвинених країн;
- узгодження контрольних повноважень та функцій Державного комітету фінансового моніторингу, правоохоронних органів (Служби безпеки України, МВС, Державної податкової адміністрації, Генеральної Прокуратури) у галузі узаконення тіньових капіталів;
- створення комплексної теоретико-методичної основи обчислення рівня та протидії тіньовій і кримінальній активності;

– активізація участі в міжнародній системі протидії і легалізації економічної діяльності на різних рівнях міжнародної співпраці.

Впровадження перерахованих та інших заходів з детінізації економіки сприятиме не тільки розвитку економіки, формуванню повноцінного ринкового середовища, процесу демократизації суспільства і економіки в цілому, легалізації капіталу, а й значному зростанню конкурентоспроможності економіки та усуненню загроз національній безпеці держави.

Отже, наведені в другому пункті показники рівня та обсягу тіньової економіки зображують ресурсні потоки, які створюються при використанні тіньових схем, однак ці потоки значною мірою відображаються в офіційних статистичних спостереженнях (додаток Г, табл.1). Дані джерела стверджують, що майже половина ВВП в Україні створюється з використанням підпільних операцій і схем, які здійснюються без необхідних дозволів, не декларуються та не обкладаються податком. Це означає, що тіньова економіка в даний час вносить вагомий вклад в економічне зростання, а кількість ресурсів, які обслуговують "чорну" економіку і не включені в офіційних статистичних показниках, є незначним. Отже, відповідно, детінізація економіки не дозволить відшукати в економіці значні додаткові ресурси, а лише допомагатиме їх перерозподілу [10].

Творці податкової реформи та їх опоненти надіються на додаткові припливи до бюджету, які будуть результатом детінізації. Проте, необхідно взяти до уваги, що наслідки детінізації можуть бути неоднозначними. Наприклад, результатом детінізації зарплат, частина доходів, яку зараз домогосподарства витрачають на споживчому ринку, буде направлення в бюджет у вигляді податків на фонд оплати праці. В результаті, зменшаться обсяги споживання домогосподарств, що призведе до зниження рівня надходжень ПДВ до бюджету та матиме негативний ефект на економічне зростання. Як показав аналіз показників рівня тіньової економіки, вона вносить значний вклад в економічне зростання в Україні. Використовуючи нелегальні схеми і операції, створюється майже половина ВВП. Тому надто агресивна

боротьба з тіньовою економікою в державі може перетворитися на боротьбу з економічним зростанням.

Таблиця 1

Рівень тіньової економіки України в відношенні до ВВП, %

Рік	Монетарний метод	«Електричний» метод	Метод «витрати підприємства»	Метод «витрати населення - роздрібна торгівля»
2010	30,0	37,0	31,0	44,0
2011	27,0	37,5	31,5	44,0
2012	Інтегральний показник рівня тіньової економіки – 32%			
2013	Інтегральний показник рівня тіньової економіки – 35%			
2014	Інтегральний показник рівня тіньової економіки – 40%			
2015	30,0	34,0	33,0	54,0

Головною метою боротьби з тіньовою економікою в Україні є створення необхідних умов для підвищення інвестиційного клімату, зниження податкового і регуляторного тиску на підприємництво, захист прав власності і трудових відносин. Ці реформи також дадуть поштовх економічному розвитку, що, з огляду на високі показники тіньової економіки, в даний час неможливо [8].

Висновки

Вирішення проблеми тіньової економіки вимагає узгоджених зусиль держави в багатьох областях державної політики. Існує необхідність відійти від припущення, що легалізація тіньової економіки не вимагає значних зусиль і діяльності і буде продовжувати з розвитком ринкових відносин в країні. Беручи до уваги, що громадський сектор потребує реформ, без урахування впливу тіньової економіки, вони включають в себе ризики продуктивності. Стратегічними пріоритетами легалізації економіки України на сучасному етапі є стимулювання інвестиційних процесів, вдосконалення грошово-кредитної політики, запровадження сприятливих умов для розвитку бізнесу, значне скорочення і вирівнювання податкового тягара, спрощення податкової системи, посилення податкового контролю з точки зору виробничих витрат, ефективне управління державного сектора економіки, посилення державного контролю за роботою громадських фондів, кредитів та іноземних інвестицій, протидія відмиванню доходів, отриманих злочинним шляхом, і т.д. Важливим стратегічним пріоритетом в зниженні рівня тіньової економіки є зміцнення боротьби з корупцією. З метою підвищення якості боротьби з корупцією, важливо зробити наступні кроки: продовжити розвиток судової системи, вжити заходи для підвищення незалежності судової системи, перегляду принципів фінансової підтримки для співробітників правоохоронних органів і забезпечення заходів для підвищення їх заробітної плати. Експерименти з моделлю тіньової економіки виявили ряд несприятливих наслідків її існування, які погіршують економічне становище суспільства, підрив моральні якості, освіти та культури проте подолання тіньової економіки можливо.

Рівень тіньової економіки в Україні за підсумками січня-червня 2015 р. склав 42% ВВП, що відповідає показнику за аналогічний період 2014 року. Про це повідомило Міністерство економічного розвитку і торгівлі (МЕРТ) у своєму дослідженні, оприлюдненому на офіційному веб-сайті.

"Процеси детінізації сьогодні стримує невирішення низки проблем: значний податковий тягар на корпоративний сектор на тлі подальшого

зниження економічної активності підприємств і високої вартості залучення кредитних ресурсів; несприятлива зовнішньоекономічна кон'юнктура ..., скорочення внутрішнього попиту ..., зростання витрат на імпорту сировину і матеріали через девальвацію національної валюти; згорання економічних зв'язків з РФ", - йдеться в дослідженні міністерства.

МЕРТ показало динаміку тіньової економіки за чотирма використовуваними методами: "витрати населення - роздрібний товарообіг" - зростання з 54% у першому півріччі 2014 до 58% в цілому за минулий рік і повернення до 54% у першому півріччі 2015 року; збитковості підприємств - з 39% зниження до 31% і зростання до 40%; електричний - з 34% зростання до 39% і зниження до 35%; монетарний - зниження з 39% до 33% і відкат до 37%.

Як повідомлялося, за підсумками 2014 року МЕРТ оцінило рівень тіньової економіки в Україні в 42% ВВП, що стало рекордом з 2007 року, однак у нинішньому дослідженні оцінка 2014 поліпшена до 41% ВВП.

Однак у I кварталі 2015 року, згідно з дослідженням міністерства, обсяг тіньової економіки досягнув нового максимуму - 47% ВВП. "На початку 2015 року в умовах поширення цінових і девальваційних шоків, ескалації військового конфлікту спостерігалось подальше істотне зростання тіньової економіки, що почалося в 2013 році", - зазначало тоді відомство.

Список використаної літератури

1. Тіньова економіка: сутність, причини, соціально-економічні наслідки та шляхи подолання в Україні: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2015/10/08-3-2015.pdf>
2. ShadoweconomyinUkraine: modellingandanalysis: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [file:///C:/Users/%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%8F%D0%BD%D0%B0/Ddownloads/1474-2859-1-SM%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%8F%D0%BD%D0%B0/Ddownloads/1474-2859-1-SM%20(1).pdf)
3. Державна служба статистики України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Інтегральна оцінка рівня тіньової економіки в Україні: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.econom.univ.kiev.ua/articles/EC/Lavrenchuk/Integralna%20ocinka%20tinovoyi%20ekonomiky.pdf>
5. Підходи до оцінки рівня тінізації економіки України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///C:/Users/%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%8F%D0%BD%D0%B0/Ddownloads/Nvldu_e_2012_2_15.pdf
6. Тенденції тіньової економіки в Україні 9 місяців 2015 року: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <file:///C:/Users/%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%8F%D0%BD%D0%B0/Ddownloads/%D0%A2%D1%96%D0%BD%D1%8C%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D0%BA%D0%B0%209%20%D0%BC%D1%96%D1%81.%202015.pdf>
7. SustainableReintegrationofEx-Combatants: ShadowEconomiesandCross-borderTrade: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <file:///C:/Users/Маряна/Desktop/Курсова/ShadowEconomiesNote%203%20питання.pdf>

8. Міф і реальність про рівень тіньової економіки в Україні: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukr.segodnya.ua/economics/enews/mif-i-realnost-ob-urovne-tenevoy-ekonomiki-v-ukraine-673584.html>
9. Тиждень. uaМЕРТ констатувало значне зниження рівня тіньової економіки з початку року: [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://tyzhden.ua/News/153061>
- 10.РБК – Україна Рівень тіньової економіки в Україні знизився до 40% від обсягу офіційного ВВП: [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<https://www.rbc.ua/ukr/news/uroven-tenevoy-ekonomiki-ukraine-snizilsya-1455196994.html>

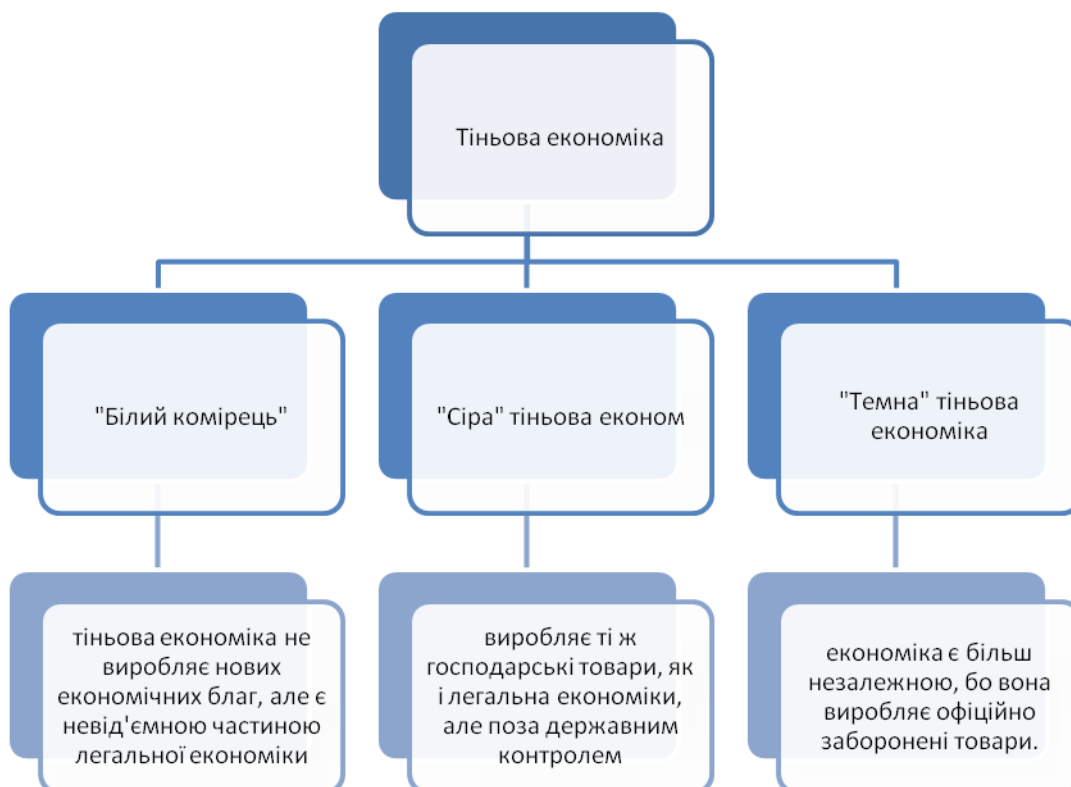
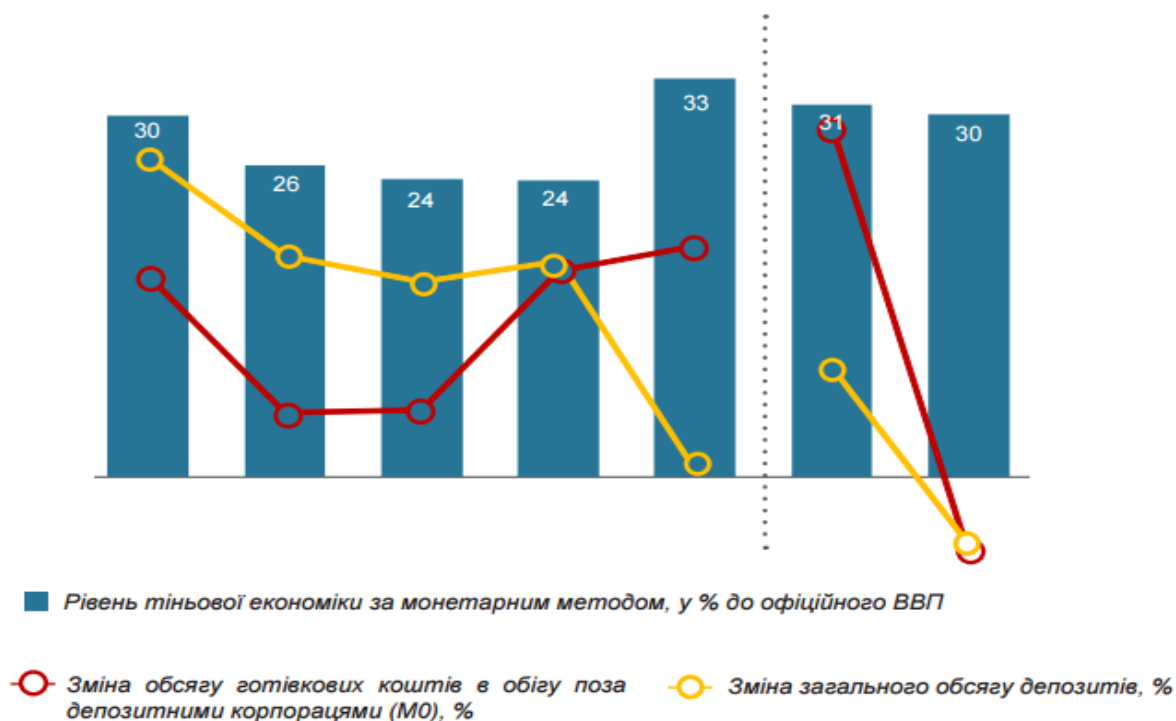
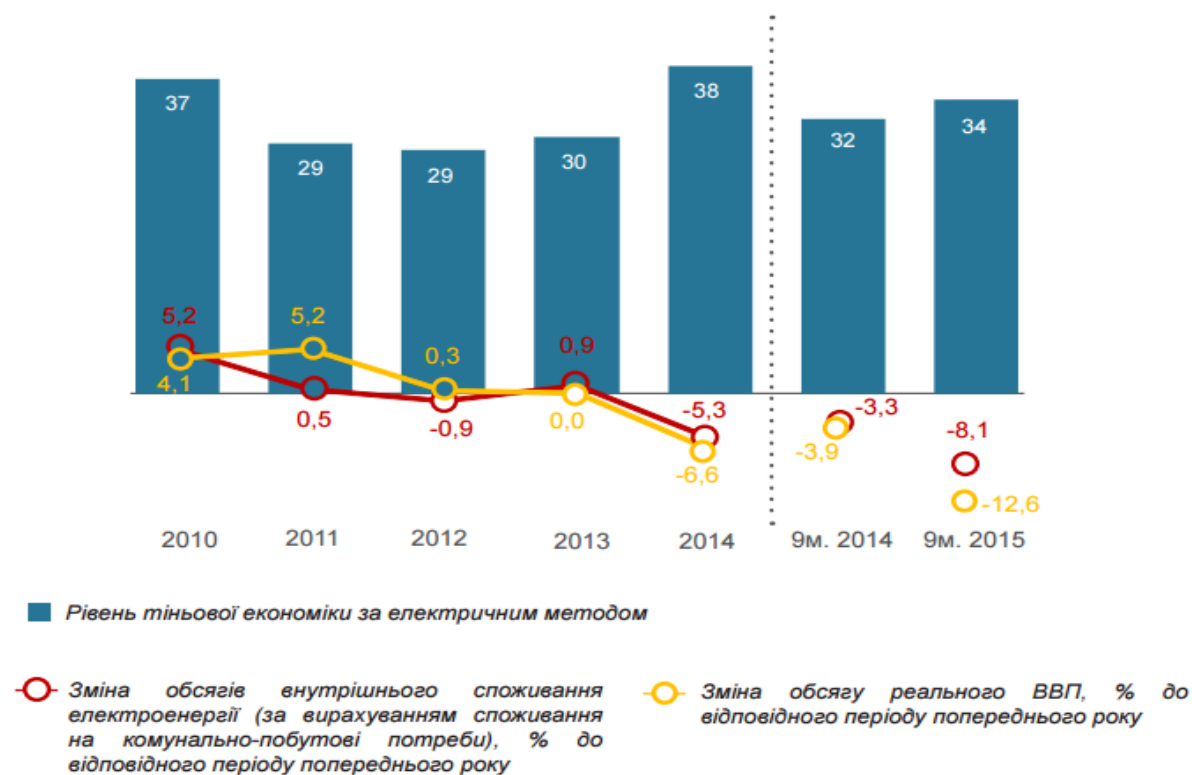

Рис..1. Структура тіньової економіки

Джерело: розрахунки Мінекономрозвитку

Рис..2. Рівень тіньової економіки в Україні за монетарним методом, % до офіційного ВВП

Джерело: Держстат, розрахунки Мінекономрозвитку

Рис.3. Рівень тіньової економіки в Україні за електричним методом, у % до офіційного ВВП

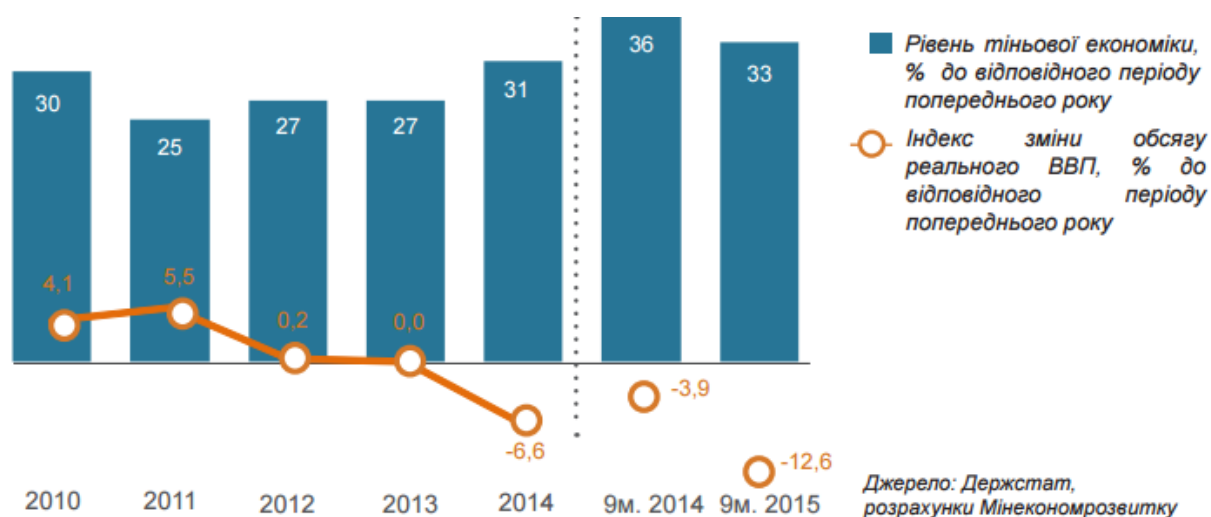

Рис.4. Динаміка рівня тіньової економіки в Україні за методом збитковості підприємств, у % до рівня офіційного ВВП

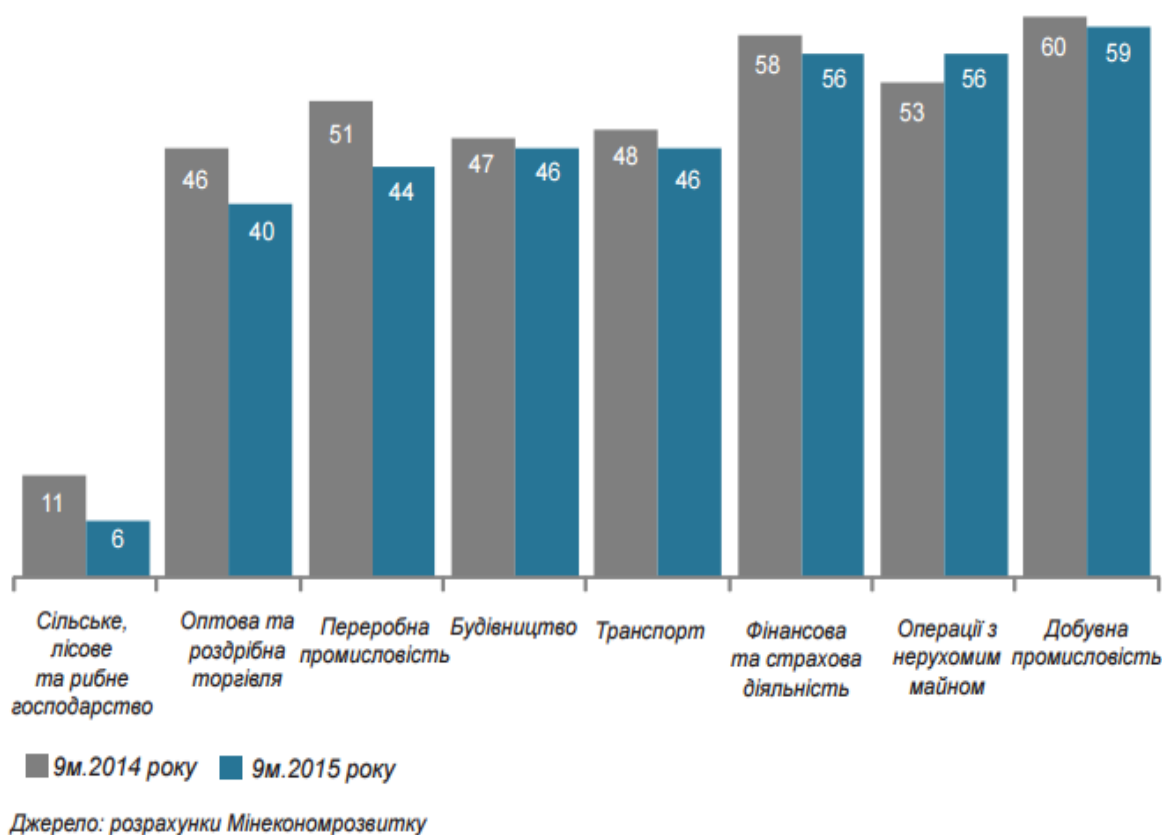

Рис.5. Рівень тіньової економіки в Україні за видами економічної діяльності, % від офіційного обсягу ВДВ відповідного виду економічної діяльності

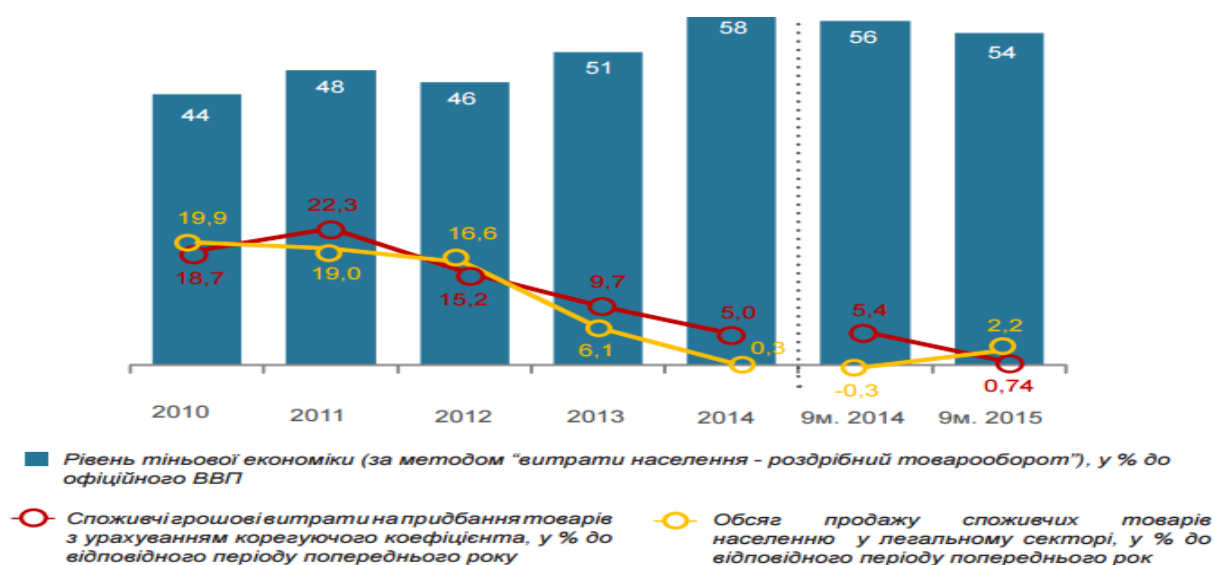

Рис.6. Рівень тіньової економіки в Україні за методом “витрати населення – роздрібний товарооборот”, у % до офіційного ВВП

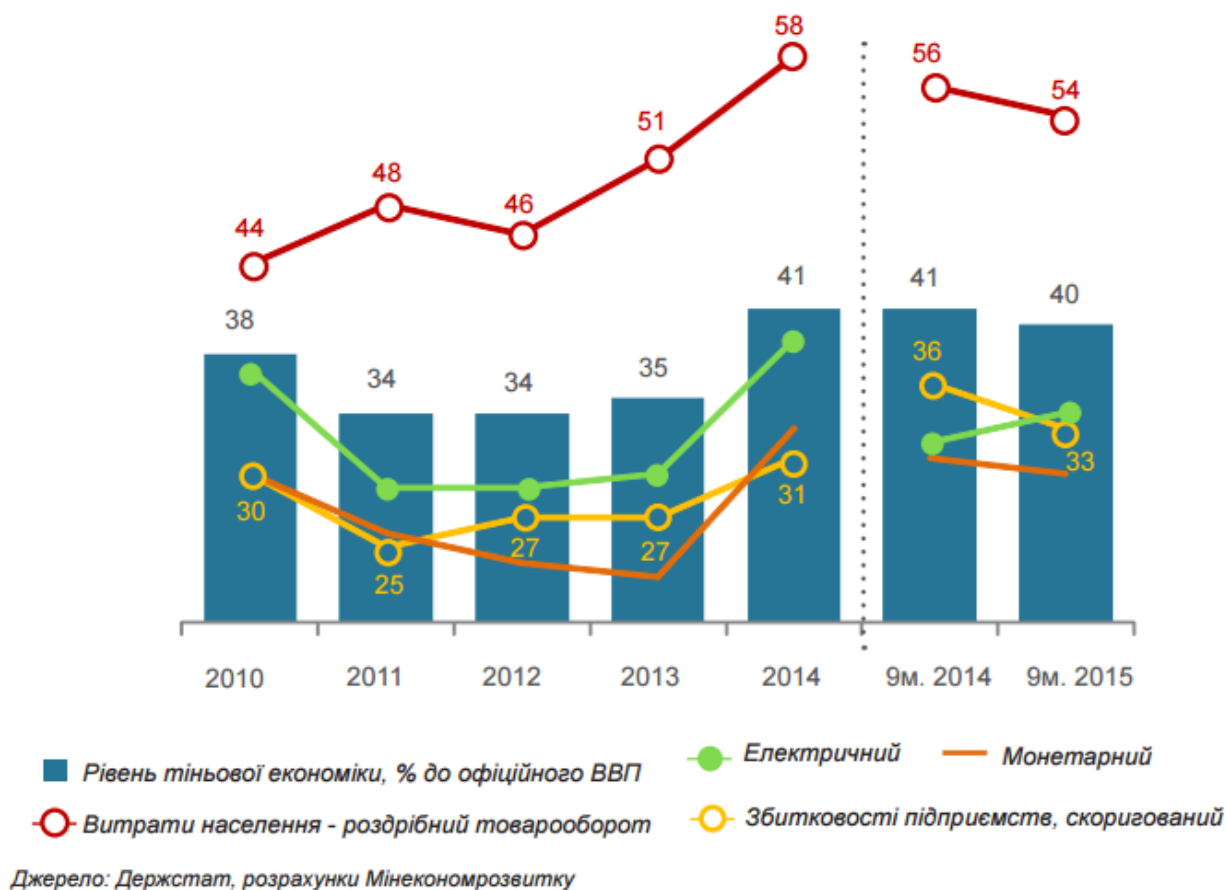

Рис.7. Динаміка рівня тіньової економіки в Україні за окремими методами, % від обсягу офіційного ВВП

Таблиця 1

Рівень тіньової економіки України в відношенні до ВВП, %

Рік	Монетарний метод	«Електричний» метод	Метод «витрати підприємства»	Метод «витрати населення - роздрібна торгівля»
2010	30,0	37,0	31,0	44,0
2011	27,0	37,5	31,5	44,0
2012	Інтегральний показник рівня тіньової економіки – 32%			
2013	Інтегральний показник рівня тіньової економіки – 35%			
2014	Інтегральний показник рівня тіньової економіки – 40%			
2015	30,0	34,0	33,0	54,0